

Chci psát událost smutnou, ale hledí mně do ní co veselá iniciálka obličej páně Vojtíškův. Obličej tak zdravě svítivý a do červena lesklý jako nedělní pečínka, politá čerstvým máslem. A takhle k sobotě — pan Vojtíšek holil se jen v neděli —, když už mu bílé vousy po kulaté bradě zas řádně vyrazily a jako hustá smetana se skvěly, zdál se mně být ještě hezčí. Také vlasy jeho se mi líbily. Neměl jich mnoho, začaly pod okrouhlou pleší na skráních a byly už přešedly, ne více stříbrny, nýbrž již až lehýnce zas do žluta, ale byly jako hedváb a vlály tak hebce kolem hlavy. Pan Vojtíšek nosil totiž čepici vždy jen v ruce a pokrýl se, leda když měl přejít prostorou sluncem příliš praženou. Vůbec se mně pan Vojtíšek líbil velmi, jeho modré oči zářily tak upřímně, celá jeho tvář byla jakoby kulatým, upřímným okem.

Blázniviny se rozsévají nazdarbůh. Popřejte této příhodě místa v kraji mladoboleslavském, za času nepokojů, kdy král usiloval o bezpečnost silnic, maje ukrutné potíže se šlechtici, kteří si vedli doslova zlodějsky, a co je horší, kteří prolévali krev málem se chechtajíce.

Byla to chasa, již nedovedu přirovnati než k hřebcům. Pramálo se starali o to, co vy považujete za důležité. Kdežpak hřeben a mýdlo! Vždyť nedbali ani na boží příkázání.

Praví se, že bylo bezpočet podobných randabasů, ale v této povídce nejde leč o rodinu, jejíž jméno připomíná Václava zajiště neprávem. To byli vykutálení šlechtici! Nejstarší za tohoto krvavého času byl pokřtěn líbezným jménem, ale zapomněl je a nazýval se až do své ohavné smrti Kozlík.

Stalo se to zajisté proto, že mu křest nevnukl lepších myšlenek, ale zčásti má na věci podíl i způsob jeho odívání se. Chlap vězel všecek v kožích, a protože byl lysý, nosíval kolem hlavy omotánu kozí kožišinu. Měl věru proč tak pečovati o svoji lebku, neboť byla rozražena a srostla jen tak halabala.

Je více než jisto, že kterýkoliv vojenský pán za dnešních časů by zašel od té rány dřívě, než by mu zdravotnický sbor podal lžičku čaje, avšak Kozlík! Naplískal si na hlavu jíl a dojel domů na koni, jemuž zkrvavil bok barbarskou ostruhou. Věnujte mu vzpomínku méně přísnou za to, že byl tak statečný a nevískal. Nuže, Kozlík takto poznamenaný měl osm synů a devět dcer. Žel toto požehnání nepovažoval za přízeň boží a chvástal se, před sobě podobnými, když v sedmdesátém prvním roce jeho věku se mu narodil nejmladší syn. Jeho manželce, paní Kateřině, bylo o křtinách právě padesát čtyři léta.

Někteří ze

starších synů Kozlíkových byli rovněž obdařeni dítkami. Pět dcerušek se již provdalo a čtyři byly doposud dívenkami. Starý je sotva znal, byly méně než služtičky.

Cožpak jalová krása stojí za zmínku? Až budou mezi jejich stehny ~~zněti~~ děti, až budou mítí plný prs, až vykonají něco úměrného svému zdraví, pak bude Kozlíkovi vhod s nimi mluvití jako s dcerami. Až se to udá, jednu po druhé nazve škaredkou a přitáhne si ji k chvostnatému uchu.

Kozlík a všichni jeho synové jsou loupežníci. Obávám se, že toto označení platí i pro paní a dívky jejich rodu. Je to lupičská banda. Práce jim nevoní. Na rozkošných polích pustnou lesíky a jejich utěšená tvrz Roháček je vymlácena a shoří každého desetiletí. Budou se skrývati po lesích!

2

Tu přichází Mikoláš, přetne dívčino pouto a objímá ji. Jeho ruce jsou palčivé, pod jeho polibky tryská krev, dech pekelníkův žhne a mámi jako pára.

Černidla noci, skryjte toto lože a ty, nepaměti, rozptyl tuto hodinu do povětří! Pomněte, pánové, že Markéta chtěla kdysi býti nevěstou Kristovou, litujte ji, kdo máte trochu něžnější srdce.

Vstává, aby byla vždy znova sražena, brání se v závratí, jež cloumá vrcholkem sosen a oblohou. Je jí obzírati hvězdy tikající jako kyvadla. Pláče. Vysloužila si smrt a pláče.

[...]

Nyní mi jde o to, abych uvedl omluvu pro Mikoláše, avšak nenalézám nic leč jeho divokost. Bylo to pošetilé, očekávaní, že se z loupežníka stane náraz beránek. Nikoliv, láska jej rozplameňovala k novým násilnostem. Tento cit je planým důvodem k hříchu. Mikoláš jej měl přijímati s pokorou, měl děkovati Bohu za to, že mu dopřává, aby cítil tak výrazně svoji duši. Láska je lék od násilí a klíček k tajemství světa, který náš Pán udílí jen těm, v nichž se mu zalíbilo. Snad se někdy usmál na Mikoláše, vida jeho vojenský mrav. Kdysi spal náš chlapík v poli, maje ruce složený na luku sedla. Zdál se mu líbezný sen a věru není nemožno, že se mu za jeho ryzost nyní dostává tak velikého štěstí. Ach, obdarovati hříšníka! Cítí se přeblažen, únavou noci z něho padá. Nelení a nemá pokoje, dokud se neshledá s Markétou Lazarovou. Nešťastná slečna opět pláče. Obejme ji a noc třetí plyne jako noc prvá.

[...]

[Nechť si pláče! Rozeznávám štěstí v jejím vzlykotu. Chudinečka, čeho želí? Jaká naděje ji minula? Chtěla vstoupiti do kláštera.

Někdy nás milost boží spaluje. Dopřála Markétě lásky, díky za horoucí křídla, díky za proud dechu, v němž se zachvívá její duše. Díky a žel! Její láska má ozubí pekelníkovu, má ve sličné hubě psí tesák! Vidím pootvírati se propast a strašný dráp drásá její okraj. Slyším hvizd, který zaléhá uši. Nešťastnice, za tvými zády skučí ďábel. Neblahá nevěsta, tajila dech, byla polomrtvá, a strach roztrásal její milostné rozkoše! Láska a zoufání se strašily v její duši, strašily se jako dvě děti v temném sklepení.

Vzácní pánové, dohadujete se již, jaké byly Markétiny noci? Hnusí se sama sobě, hnuší si své tělo, své hříšné tělo, své ruce a nohy, své nohy, svá stehna, jimiž objímá pekelného milence. Obviňuje svoji duši, že je malátná, obviňuje duši, že zapadá do rozkoše jako slunce do moře.

[...]

K d'asu! Rozptylme jednou provždy pochybnosti o její nevině. Je to děvka Mikolášova, saje na jeho rameni, zraňuje loupežnický chřtán, svíjí se v divé rozkoši na sněhu. Nic naplat, bývala to kdysi tichá panna, avšak od nějaké doby je tomu jinak. Stala se z ní nádhernější milenka, než se proslýchá, neboť purpurový plášť, v nějž láska odívá milenky, byl podšit zhrzeným blankytem. To není bez významu, to není bez truchlivé krásy.

Za nynějších časů jsou milování i vášně chabé. Náš chřtán je pln vzlyků, skučíme a poštekáváme chtíčem, uchvacujeme se zuby, a co z toho vznětu zbude nazítí? Budeme říkati jeden druhému, že jsme měli kolem půlnoci přivřená víčka a znuďenou tvář. Posléze všechno zevšední a budeme spáti jako sochy. Avšak Markéta? Její strach je jádérkem jádra. Je duší lásky!

3

Teď vyšel Kozlík s paní Kateřinou a se svým kaplanem. Dotkl se rouch Pána, jenž se vezdy usmívá a jde jako vinař, když mu vypršel čas smlouvy. Rozhlíží se po shromáždění, a vida na jeho tváři zpusťování a zoufalost, polituje se a dí:

„Již za chvíli budu zbaven tíhy času. Jsem věru stár.“

Dále nemá, co by řekl, a vida tepající oči svoji ženy, usměje se trošičku, aby ji povzbudil. Za ním kráčí Mikoláš. Je slab a vratkých nohou. Ta, která jde po jeho boku, ta, která jej podpírá, je Markéta. Jeho pobodaná tvář je bledá, jeho ramena budí vzpomínku síly, jeho pravice budí vzpomínku síly, pravice, kteráž se klade na rameno ženino, aby jí úžeji přivinula. Je očarován smrtí, jež, suďte jakkoliv, jest mír. Je očarován láskou a životem. Nikoho nevidí leč ty, kdo kráčeji touž cestou, nezaslechne hlas zástupu a nemá strach. Jeho duše je blízka jeho srdci a hvězdný prach, který jí ulpěl na křídlech, padá teď do krve a stoupá do všech žil. Toť pokora, bez níž je statečnost divá jako zuření.

Jen pokora? Toť věru málo! Což se nekaje? Což nelituje hříčů?

Ne. Byl příliš loupežníkem a býval vždycky pyšný.

Za Mikolášem šly dvě dvojice bratří podpírajících se navzájem. Jejich zranění byla děsná a ženy nad nimi hořekovaly, patřivše jim tváři v tvář, a mužové vyráželi vzdechy vidouce stopy mečů. Kam se poděly štěbetalky, babice a zlé jazyky?

Není jich. To bylo letmé vzkypění a maska slabosti a radost z nekrvavé hry. Však toto divadlo je velikolepé.

Kozlík se rozloučil. Jeho hlava padá do koše a jeho týl je krvavý. Mikoláš stojí pod šibenicí a vdechl naposled. Za ním jdou čtyři bratři a kat jim kladě oprátku a láme vaz. Buďte mi s Bohem.

Ti, kdo viděli tu smrt, ti všichni stáli bez dechu. Bylo pak zapsáno, že ženy loupežníků stály jako sochy, na nichž hoří šat. Jediná Markéta Lazarová se zhroutila a její pláč zněl, jako vítr, jenž nás strašívá.

Markéta Lazarová! Ale to jméno není již její jméno. Tato paní povila syna jménem Václav. V témž čase slehla i Alexandra. Slehnuvši vzala si vlastní rukou život a Markéta kojila obě děti. Vyrostli z nich chlapáčtí chlapi, ale žel, o jejich duši se sváří láska s ukrutností a jistota s pochybnostmi. Ó krvi Kristiánova a Markétina!

4

Nuže, lidský život má nesmírnou cenu lásky. Jaké štěstí, že Markéta s Alexandrou milovaly, jaké štěstí, že jim bylo dopřáno trpěti, neboť duše nemožnou žíti bez bolesti!